



Een rubriek over letterkunde
o.r.v. Jan Kooistra, Wissingehof 75,
Leek, telefoon 05945-15510

21-11-'85

De tuin der letteren

Zinvol potverteren te Godlinze

Wie wil weten hoe erg een bibliofiel het te pakken kan hebben moet een **The book about books** van Holbrook Jackson lezen. Hij kan zich dan meteen voorstellen hoe een echte bibliofiel het hart in de borst ronddraait bij een tv-programma waar twee randstedelijke bibliofielen met sigaar en al boven een bladspiegel rond hangen. Hans Heijerman en Douwe Huizing nu hebben een boek geschreven over een „collectionneur” uit Godlinze voor wie, denk ik, niet zozeer het bibliofiele aspect maar meer het wetenschappelijk verzamelen op zichzelf een rol heeft gespeeld. Ik kan me tenminste niet voorstellen dat een bibliofiel zijn boeken zou laten rondslingeren op de wijze van Mr. Ekke Fransema, 1864-1928, de hoofdpersoon van hun boek. Hij werd geboren als zoon van een rijke boerenfamilie. Behept met maar weinig geldingsdrang duurde het tot na zijn zestigste aleer hij in de rechten afstudeerde. Tijdens zijn leven echter verzamelde hij boeken op drie terreinen: geschiedenis, theologie en oudvaderlands recht (blz. 8).

Over hoe Ekke tot de theologie kwam staat een mooi hoofdstuk in dit toch al amusante boek. Dat was in Doetinchem, waar het zgn. „klassieke knoeigynasium” was gevestigd.

Ekke Fransema heeft heel wat boeken aangeschaft. Eerst nu, in de periode 1983/85, is zijn kollektie ontsloten. Deze bevindt zich als Fransema-kabinet in de Openbare Bibliotheek van Appingedam. Min of meer als nevenprodukt van deze ontsluiting is **De kunst van het verteren** ontstaan. Hierin schetsen beide auteurs als een soort verlaat eerbetoon aan het leven van Ekke Fransema. Zij zijn daarin m.i. uitmuntend geslaagd. Het boek volgt het leven van de eeuwige student, tekent zijn alcoholisme maar ook de uiteindelijke triomf als de intussen op jaren gekomen Fransema zijn studie kan afronden. Veel leuke historische documenten geven het boek een grote mate van helderheid en aktualiteit. Enkele dingen blijven wat onduidelijk. Blz. 34/36 b.v. is het wat moeilijk gewaar te worden hoe het zit met dominee Van Dijk's kerkelijke avonturen. Was de man nu hervormd, zo ja wanneer dan en hoe zat het met zijn „praepatoir”(?) examen bij de Afscheidenen?

Omdat de schrijvers gekozen hebben voor de belichting van Fransema's leven blijft de opbouw van zijn kollektie wat onderbelicht. Iets voor een volgende publikatie? Op blz. 49 trof mij de afbeelding van de titelpagina van Leo Taxil's **La Bible amusante**; een onzindelijk werk dat in kringen van De Dageraad grote populariteit genoot. Daar werd het even onzindelijke boekje van F. Domela Nieuwenhuis **Een galerij van Bijbelsche personen** ook uitgegeven. De Dageraad-beweging ging door voor progressief, maar boeken als de twee juist genoemde hebben aan het negatieve beeld over de Joden, zoals dat voor WO II bezig was te ontstaan hevig meegewerkt. Zo lopen lijnen vanuit De Dageraad naar anti-semitisme van links en rechts. Veel betekenend is in dit geval dat een zoon van Fransema in de oorlog NSB-burgemeester van Onstwedde werd.

Hierover had ik graag meer willen lezen. De auteurs hebben hun beschrijving echter „droog” gehouden; geschiedenis op zichzelf zonder veel oog voor boeiende historische aanknopingspunten die zelfs aan het leven van Ekke Fransema te koppelen waren geweest; zie boven. De vraag is immers of het niet zo interessante leven van de hoofdpersoon, afgezien van de door hem aangelegde kollektie boeken, een werk als het onderhavige rechtvaardigt. Een kort bibliofiel hoofdstuk besluit het boek; het had wat mij betreft in plaats van de enkele bladzijden het hele boek mogen zijn.

De kunst van het verteren is buitengewoon mooi uitgegeven door Bronsema te Leek, in een lay-out van Bert Gort. (N.a.v. Hans Heijerman/Douwe Huizing. **De kunst van het verteren. Het ambivalente leven van Mr. Ekke Fransema (1864-1928), rentenier en collectionneur te Godlinze.** 112 blz. geïllustreerd. f 24,50).

JAN KOOISTRA